

'De baatzuchtige neiging van onze staatkunde om de koloniën voor de kas van de staat of van de particulier te exploiteren, dient plaats te maken voor een staatkunde van zedelijke verplichting; en diensvolgens . . . alle belemmering voor de vrije prediking van het Evangelie . . . opgeheven; bij het lager onderwijs het bijzonder initiatief van het Europees bestanddeel aanvankelijk . . . gesteund; tegenover het Mohammedanisme het Christelijk karakter der natie niet verloochend.'

In een toelichting had hij 'het stelsel van voogdij' 'het enige goede, geoorloofde en door de eer van ons Christelijk karakter geboden' stelsel genoemd:

'een voogdij, let wel, niet om deze volkeren aldoor onmondig te houden, maar om ze voor wat ze zijn, d.i. voor onmondigen, te nemen en alsnu tegenover deze onmondige natiën de drieërlei zedelijke verplichting te aanvaarden waaronder elke voogd tegenover zijn pleegkind staat, t.w. *a* om het zedelijk op te voeden; *b* om zijn bezit ten zijnen meesten bate met overleg te beheren; en *c* om het in de toekomst, zo God dit wil, het innemen van zelfstandiger positie mogelijk te maken.'¹

Was dit standpunt onverenigbaar met imperialistische uitbreiding? Geenszins. Wie, als Kuyper, niet bereid was, de Islam als volwaardige godsdienst *naast* het Christendom te erkennen, en de kerstening van Indië zag als het brengen van het enig mogelijke heil aan de inheemse bevolking, moest wel gevoelig worden voor de opvatting dat aan de uitbreiding van het Nederlands gezag belangrijke positieve kanten zaten. Kuyper die in de jaren '70 de oorlog in Atjeh had veroordeeld, schreef in 1896 van het

'heilig besef dat in ons allengs ontwaakt van de roeping om niet alleen ons koloniaal bezit af te ronden, maar, wat veel meer zegt, om ook aan Atjeh eens de zegeningen te brengen van veiligheid en orde die Nederland . . . nog steeds bezitten mag.'²

'Afronding' van het 'koloniaal bezit' was hier een 'roeping' genoemd – de Troonrede van 1901 sprak van 'een zedelijke roeping' die 'geheel het regeringsbeleid' moest doordringen.

Wat ging dat regeringsbeleid in eerste instantie dan inhouden? Op verschillende elementen komen wij in latere hoofdstukken terug – hier

¹ Aangehaald in *Geld en geweten*, dl. I, p. 184–85. ² Aangehaald door S. L. van der Wal in a.v., p. 203.